

DOI: <https://doi.org/10.36719/2789-6919/44/107-112>

Coşqun Quliyev

Lənkəran Dövlət Universiteti

magistrant

<https://orcid.org/0009-0004-9581-4484>

quliyevcosqun305@gmail.com

Orta ümumtəhsil məktəblərinin V-IX siniflərində ismin məkani-qrammatik hallarının tədrisi yolları (İ.Əfəndiyevin “Söyüdlü arx” romanı əsasında)

Xülasə

İnkişaf edən təhsil sisteminin əsas göstəriciləri müasir təlim və onun istifadə imkanlarıdır. Şagirdləri müstəqil düşüncəyə sövq edən bu təlimdə əsas məqsəd odur ki, düzgün metod və üsullarla gediləcək yolun daha rahat olmasına şərait yaradılmasıdır. Burada fəal təlimin müxtəlif üsullarına qruplarla iş, fəndaxili və fənlərarası inteqrasiya, motivasiyanın düzgün qurulmasına, şagirdlərin düzgün qiymətləndirilməsinə dair bir çox məsələlər diqqət yetirmiş olduq. Əsas məsələlərdən biri olan şagirdlərin öyrəndiklərini düzgün tətbiq etməsi isə “Söyüdlü arx” romanından gətirilən və eyni ilə şagirdlərin də ordan nümunələr seçməsi dərslərin gedişatına müsbət təsir etmiş, onun qavranılmasına yardımçı olmuşdur. Şagirdlər hal kateqoriyasının da müxtəlif qruplara bölündüyünü, onların hər birinin işlənmə məqamını, ən əsası isə qoşmalarla olan bağlılıqlarını və bu bağlılıqdan doğan yeni məna çalarları da öyrənmiş oldular.

Açar sözlər: *hal kateqoriyası, məkani-qrammatik hallar, tədris, metodika, qoşma, cümlə üzvi, tamamlıq, zərflik, qrup işi, qiymətləndirmə*

Joshgun Guliyev

Lankaran State University

Master student

<https://orcid.org/0009-0004-9581-4484>

quliyevcosqun305@gmail.com

Methods of Teaching Locative-Grammatical Cases of Nouns in Grades V-IX of General Secondary Schools (Based on I.Efendiyev’s Novel (“The Willow Ditch”- “Söyüdlü arx”))

Abstract

One of the main indicators of a developing education system is modern teaching and its practical applications. The main goal of this approach, which encourages students to think independently, is to create conditions that makes the learning process smoother through the use of appropriate methods and techniques. In this context, we focused on various aspects of active learning, such as group work, insider and interdisciplinary integration, proper motivation strategies and accurate student assessment.

One of the key points was the correct application of acquired knowledge by the students. For instance, examples taken from the novel “Söyüdlü arx” and selected by the students themselves had a positive impact on the lesson process and facilitated comprehension. Students also learned about the different types of the case category, their usage in different contexts and most importantly, their connection with attachment, leading to the emergence of new shades of meaning.

Keywords: *Case category, spatial-grammatical cases, teaching, methodology, conjunction, sentence member, completeness, adverb, group work, assessment*

Giriş

Müasir dövrdə ölkəmizin təhsil sahəsində müxtəlif yeniliklər baş verməkdədir. “Müəyyən dil kollektivinin iqtisadi-siyasi həyatında baş verən dəyişmələr bu kollektivin dilinə bilavasitə təsir edir, dildə müxtəlif şəkil və formalarda təzahürünü tapır” (İsmayılova, 2016, s.13). Bunun əsas səbəblərindən biri də global dünyada elm və təhsilin gəlmiş olduğu nöqtə, əhatə və imkanlarının genişlənməsi bizim üçün də bir stimül təşkil edir və inkişaf etmiş olan təhsil sistemlərinə inteqrasiya imkanları yaradır. Ölkəmizdə müasir təlim sahəsində inkişaf əsasən XX əsrin sonundan başlanılmışdır və hazırda kurikulum təhsil sistemindən istifadə olunur. Kurikulumun əsas hədəfi şagirdlərin müstəqil şəkildə araşdırma bacarıqlarının formalaşdırılmasıdır. Belə ki, ənənəvi təlimdə şagirdlər tam olaraq müəllimdən asılı idilər yəni müəllimin dedikləri ilə kifayətlənirdilər, lakin müasir təlimdə müxtəlif təlim texnologiyalarından, üsullarından istifadə şagirdlərin dərəcə maraqlarını artırır. “Yeni yanaşmanın mahiyyəti ondadır ki, təlim şagirdlərin yaddaşının təkə yeni elmi biliklərlə (informasiya ilə) zənginləşdirilməsinə deyil, həm də təfəkkürün müntəzəm inkişaf etdirilməsi əsasında daha çox biliklərin müstəqil əldə edilməsi və mənimsənilməsinə, ən mühüm bacarıq və vərdişlərin, şəxsi keyfiyyət və qabiliyyətlərin qazanılmasına yönəlir” (Veysova, 2008, s.96).

Bildiyimiz kimi hazırki təlimdə müəllim fasilitator (bələdçi) vəzifəsindədir və şagirdlərin axtarıcılıq qabiliyyətinin formalaşdırılmasına yardımçı olur. Bizim tədris edəcəyimiz mövzu isə ismin əsas kateqoriyalarından biri olan hal kateqoriyasının ikinci hissəsi olan məkani-qrammatik hallardır. “Məlumdur ki, isim öz morfoloji kateqoriyalarının zənginliyinə görə dilimizin nitq hissələri arasında feildən sonra əsas yeri tutur. Bu nitq hissəsinə aid olan əsas qrammatik kateqoriyalardan biri, hətta birincisi hal kateqoriyasıdır ki, Azərbaycan dilində, eləcə də digər türk dillərində bu kateqoriya fundamental qrammatik kateqoriyalardan biri kimi öz təbiətinə və sistemliliyinə görə xüsusi rol oynayır” (Qəhrəmanova, 2023, s.3).

Tədqiqat

İlk növbədə ismin halları haqqında məlumat veririk. İsmın hallarının özünəməxsus şəkildələri və sualları vardır. İsmın halları haqqında danışarkən onların tarixi təkamül xüsusiyyətlərini də göstərməliyik. “1940-cı illərin birinci yarısının sonlarından-1943-cü ildən başlayaraq Azərbaycan dili dərslərlərində ismin hallarının sırasına yeni bir hal-yiyəlik hal da əlavə olunur və 1945-ci ildə nəşr olunan “Azərbaycan dilinin sərfi” (I hissə (şövtiyyat və şəkiliyyat) (ikinci çapı) dərslərində ismin 6 halı olduğu qeyd edilir və adlıq haldan sonra ismin halları sırasına yiyəlik hal daxil edilir” (Zeynal, 2011, s.117).

İsmın 6 halı vardır və bu hallar özü iki yerə ayrılır. Belə ki, ismin halları ifadə etdikləri mənasına görə qrammatik və məkani-qrammatik hallara bölünür. “Azərbaycan dilində ismin halları qrammatik və məkani-qrammatik olmaqla iki yerə ayrılır. Qrammatik hallara adlıq, yiyəlik, təsirlik, məkani-qrammatikə isə yönlük, yerlik, çıxışlıq halları daxildir” (Xəlilov, 2000, s.156).

Bu xüsusiyyətləri nəzərə alaraq biz şagirdlərə məkani-qrammatik halların tədrisini həyata keçiririk. Fəal-interaktiv dərslərin mühüm xüsusiyyətlərindən biri də bütün sinfə, hər bir şagirdə siraət etməsidir. Bunun üçün biz şagirdləri qruplara bölürük və hər bir qrupun tərkibini şagirdlərin bilik səviyyələrinə uyğun olaraq qururuq. Bildiyimiz kimi, halların tədrisi orta məktəblərin 5 və 6-cı sinfində həyata keçirilir. “İsim cümlədə başqa sözlərlə əlaqəyə girərək müxtəlif şəkildə qəbul edir. Bu, ismin hallanması adlanır” (İsmayılov, 2024, s.109).

Sınıf qruplara böldükdən sonra hər bir qrupu adlandırırıq və onlara “Zəfər”, “Qələbə”, “Şuşa” və “Qarabağ” kimi adları verib tədrisə başlayırıq. Bildiyimiz kimi fəal dərslərin mərhələləri vardır və bunlardan birincisi motivasiya adlanır. Motivasiyada müəllim şagirdləri dərəcə kökləməli və onların diqqətini dərəcə yönəltməlidir. Motivasiya mərhələsində “BİBÖ” üsulundan istifadə edirik. “BİBÖ cədvəli şagirdlərə mövcud biliklər ilə yeni biliklər arasında əlaqə yaratmaq imkanı verən həm iş üsulu, həm də müəllimlər üçün diaqnostik qiymətləndirmədir” (TAİM, 2022, s.83).

Burada şagirdlərin bildikləri məsələləri, bilmək istədiklərini və öyrəndiklərini qeyd edirik.

Bilirəm	İstəyirəm biləm	Öyrəndim
Suallarını, şəkilçilərini bilirəm.	Cümlədəki rolunu və qoşmalarla işlənməsini bilmək istəyirəm.	Cümlədə əsasən tamamlıq və zərflik olur, əsasən, yön, istiqamət və məsafə tili qoşmalarla işlənilir.

Bildiyimiz kimi yönlük hal cümlədə yön, istiqamət mənasını verir və özünəməxsus şəkilçiləri, sualları vardır. “Yönlük hal hallana bilən sözlərin kökünə və ya əsasına -a,-ə (səmitlə bitən sözlərdə “y” bitişdirici ilə) şəkilçisini artırmaqla düzəlir. Yönlük halda olan sözlər və birləşmələr kimə?, nəyə?, haraya? suallarına cavab verir, əşya, obyekt bildirdikdə cümlədə vasitəli tamamlıq, məkan, zaman məzmununa malik olduqda zərflik vəzifəsində işlənir.” (Kazımov, 2010, s.69)

Yönlük hal bəzi tədqiqatçılara görə keçid bir hal sayılır, yəni qrammatik hallarla məkani-qrammatik hallar arasında sərhəd vəzifəsi daşıyır. “Başqa məkani-qrammatik hallardan fərqli olaraq yönlük hal qrammatik hallara daha yaxındır. Bu hal qrammatik hallarla məkani-qrammatik hallar arasında aralıq mövqedə dayanır” (Əliyev, 2021, s.47).

Yerlik hal isə digərlərindən fərqli xüsusiyyətlərə də malikdir. “İsimlərin bu halı, başlıca olaraq, yer məzmunu ifadə edir. Bu halda işlənən sözlər ya iş, hərəkətin, ya da əşyanın yerini bildirir” (Hüseynzadə, 2007, s.53).

Adından da göründüyü kimi yer, məkan bildirir, əsasən, sözə -da,-də şəkilçisi artırılaraq düzəlir. Yerlik hal şəkilçisi qəbul etmiş sözlər kimdə?, nədə?, harada? suallarından birinə cavab verir və cümlədə tamamlıq və zərflik kimi işlənir. Yerlik halı digər məkani-qrammatik hallardan fərqləndirən əsas xüsusiyyət onun qoşmalarla işlənməməsidir.

Çıxışlıq hal yönlük halın əksidir və əşyanın, obyektin çıxış nöqtəsini bildirir, sözlərə -dan,-dən şəkilçiləri artırılmaqla düzəlir. Çıxışlıq hal şəkilçisi qəbul etmiş söz cümlədə tamamlıq və zərflik kimi işlənir, həmçinin bu hala aid olan sözlər kimdən?, nədən?, haradan? suallarından birinə cavab verir. “Hal kateqoriyası isim, sifət, say, əvəzlilik, feli sifət və məsdərləri əhatə edir. İsim, əvəzlilik və məsdərdən başqa, qalan nitq hissələri substantivləşdikləri zaman hallar üzrə dəyişir” (Hümmətova, 2019, s.66).

Ümumi şəkildə hallar haqqında qısa məlumat veririk və keçirik tədqiqatın aparılmasına. Burada tədqiqat suallarını təyin edir daha sonra isə bütün qruplara həmin tədqiqat suallarına uyğun nümunələr tələb edirik.

- 1.Yönlük hala nümunələrin verilməsi.
- 2.Yerlik hala aid nümunələrin verilməsi.
- 3.Çıxışlıq hala aid nümunələrin verilməsi.

Sualları yazı taxtasında qeyd etdikdən sonra hər bir qrupa sualların icrası üçün vaxt veririk, nümunələri İ. Əfəndiyevin “Söyüdlü arx” romanından seçməyi tapşırıq və daha sonra hər bir qrupun cavablarını dinləyib qiymətləndiririk.

Qarabağ qrupu:

1.“Kimsənin *üzünə* baxmırdı.” (Əfəndiyev, 2022, s.104), “Onun məhz bu axşam Güney qışlaq camaatının gözü qabağında Muradın *qoluna* girməyi o qədər xoşuma gəlmişdi ki, uçmağa qanadı yox idi” (Əfəndiyev, 2022, s.105).

2.“Onlar mədəniyyət evinin *qabağında*, *eyvanında* topa-topa dayanıb quzeylilərdən, Söyüdlü arxdan söhbət edirdilər.” (Əfəndiyev, 2022, s.104); “*Burada* yeniyetmələr var, qoy işin nə yerdə olduğunu onlar da bilsinlər” (Əfəndiyev, 2022, s.108).

3.“Murad bir anlıq *fasilədən* sonra davam etdi.” (Əfəndiyev, 2022, s.109), “Adam deyilik?-deyə bir kişi yanındakı *cavandan* soruşdu” (Əfəndiyev, 2022, s.113).

Şuşa qrupu:

1. “Mən, yaxından keçən Söyüdlü *arxa* baxaraq çalırdım və çaldıqca sanki Ay işığında *mürgüyə* dalmış söyüdlər diksinib ayılırdı.” (Əfəndiyev, 2022, s.120); “Sanki birdən-birə bütün *vücuduma* yorğunluq gəldi və mən taqətsiz halda *stula* yıxılıb gözlərimi yumdu” (Əfəndiyev, 2022, s.122).

2. “Danışmaqla yaralar sağalsaydı, *dünyada* heç bir dərqli adam olmazdı.” (Əfəndiyev, 2022, s.118); “*Qulugildə* o sənin ötəri bir nəzərini belə mənə çox görürdü” (Əfəndiyev, 2022, s.121).

3. “*Pəncərədən* düşən Ay işığı səhnəni işıqlandırdığı üçün çiraqları yandırmadıq.” (Əfəndiyev, 2022, s.120); “Sonra da siyasət *aləmindən*, dünyanın *işlərindən* mənə cürbəcür suallar verirdilər” (Əfəndiyev, 2022, s.127).

Zəfər qrupu:

1. “Bu aydınlıq gecədə onların səsi *mənə* uzaq bir əfsanə kimi gəlirdi.” (Əfəndiyev, 2022, s.118); “Qoy oxucu Nazxanım kimi təmiz qəlblili bir *dostuma* qarşı göstərdiyim bu saxta hərəkətləri mənim *günahıma* yazmasın” (Əfəndiyev, 2022, s.120).

2. “Ay işığında dayanmış o qədd-qamətli adam kimdir?” (Əfəndiyev, 2022, s.121); “Mənim *heç kəsə* gözüüm yox idi” (Əfəndiyev, 2022, s.122).

3. “Çox sağ ol, Nazxanım, heç *səndən* gözləməzdim.” (1.119); “Mən iki əlimlə onun *əlindən* tutaraq, son gücümü toplayıb təkrar etdim” (1.126).

Qələbə qrupu:

1. “Xeyli *hündürə* qalxmış Ayın yanında pambıq kimi ağ bulud parçası dayanmışdı.” (Əfəndiyev, 2022, s.118); “Xeyli zaman dayanıb aydınlıq *çöllərə* baxdım.” (Əfəndiyev, 2022, s.122)

2. “Niyə, *dünyada* bir subay oğlan tapılmırdı ki, mənə aşiq olaydı?!” (Əfəndiyev, 2022, s.119); “Belə *anlarda* o mənə qərribə bir şübhə ilə baxırdı.” (Əfəndiyev, 2022, s.121)

3. “O bu sözü elə pıçıldadı ki, elə bil gənc və sağlam *sinəsindən* od qopdu.” (Əfəndiyev, 2022, s.118); “Mən buradakı adamların *hamısından* qabaq sizi tanımışam” (Əfəndiyev, 2022, s.125).

Hər bir qrup verilmiş tapşırıqları yerinə yetirdikdən sonra digər məsələlərin müzakirəsinə keçirik. Belə ki, məkani-qrammatik halların cümlədəki rolunu da şagirdlərə mənimsədirik. Burada ilk növbədə yönlük hal haqqında fikirlərimizi aydın şəkildə ifadə edirik. Yönlük hal cümlədə əsasən tamamlıq və zərflik ola bilir, bunu ayrılıqda qeyd edib hər iki cümlə üzvünə aid nümunələr veririk.

• Tamamlıq vəzifəsində olan yönlük hallı sözlər. “Gəlin, dedi, əvvəlcə bu axşamkı konsert üçün Nuriyyə *xanıma* və *onun yoldaşlarına* təşəkkür edək.” (Əfəndiyev, 2022, s.140); “Suyumuz olandan sonra hərə başlayacaq *özünə* təzə ev tikməyə” (Əfəndiyev, 2022, s.142).

• Zərflik vəzifəsində olan yönlük hallı sözlər. “Ancaq, gərək siz də *bizim mədəniyyət evinə* gələsiniz.” (Əfəndiyev, 2022, s.140); “Mən bu ulduzlu *göylərə*, bu qaranlıq *çöllərə*, yoldaşlarımla və dünyada mənim üçün əziz olan bir adamın üzünə azad baxmaq istəyirdim” (Əfəndiyev, 2022, s.142).

Şagirdlərin nəzərinə çatdırırıq ki, yerlik halda yönlük hal kimi, əsasən, cümlədə tamamlıq və zərflik ola bilir. Bunu da nümunələrlə göstəririk.

• Tamamlıq vəzifəsində işlənən yerlik hallı sözlər. “Gözləri *onda* olan Qərənfil bacı bu dəfə ciddi və mehriban səslə.” (Əfəndiyev, 2022, s.148); “Demək, yalnız öz əzablı duyğularınla deyil, ikinci və daha böyük bir *həyatda* da yaşamaq mümkündür” (Əfəndiyev, 2022, s.149).

• Zərflik vəzifəsində işlənən yerlik hallı sözlər. “Qoy Nuriyyə *xanımın dəstəsində* quzeylilərdən də bir nəfər olsun.” (Əfəndiyev, 2022, s.141); “*Aramızda* elə bir uzun məsafə yoxdur” (Əfəndiyev, 2022, s.142).

Çıxışlıq halda digər məkani-qrammatik hallar kimi cümlədə tamamlıq və zərflik ola bilir. Bunu daha yaxşı başa salmaq üçün nümunələr göstərib fikrimizi ifadə edirik.

• Tamamlıq vəzifəsində ola bilən çıxışlıq hallı sözlər. “Sanki *yuxudan* ayılıraq, bərkdən əl vurdular.” (Əfəndiyev, 2022, s.139); “Bayaq mənim hərəkətlərimə onun necə *ürəkdən* güldüyünü

dönə-dönə *xəyalımdan* keçirir, bir ana, bir bacə rıqqəti ilə qaranlıqdan ona tamaşa edirdim” (Əfəndiyev, 2022, s.138).

• Zərflik vəzifəsində iştirak edə bilən çıxışlıq hallı sözlər. “Biz düşərgədə olduğumuz müddətdə *yoldan* heç bir motosikl-zad gəlib keçməmişdi.” (Əfəndiyev, 2022, s.142); “Biz Nəriman əmiginin *qapısından* keçərkən qonşu *həyətdən* çıxan Qərənfil bacıya rast gəldik” (Əfəndiyev, 2022, s.143).

Məkani-qrammatik halların əsas xüsusiyyətlərindən biri də onların qoşmalarla işlənməsidir. Şagirdlərin nəzərinə çatdırırıq ki, bu hallar içərisində yerlik hal qoşmalarla işlənmə bilmir. Bunu görə də, qoşmalarla işlənmə xüsusiyyətini yönlük və çıxışlıq hallar olmaqla iki qismə bölürük və ayrı-ayrılıqda təsnifatını aparırıq.

✓ Yönlük halla qoşmaların işlənməsi: “Buna görə də, nə qədər fikirləşdik, mühəndislərlə məsləhətləşdiksə, sizin Söyüdlü arxı Güney qışlaqdan *Quzey qışlağa qədər* uzatmaqdan savayı əlverişli çarə tapa bilmədik.” (Əfəndiyev, 2022, s.106); “Mən *Murada tərəf* baxmağa cəsarət etmədim.” (Əfəndiyev, 2022, s.107); “Qoca qəlyanını *Murada sarı* uzatdı.” (Əfəndiyev, 2022, s.112); “*Zəhmətinizə qarşı* təşəkkür edirəm” (Əfəndiyev, 2022, s.130).

✓ Çıxışlıq halla qoşmaların işlənməsi: “Mənim gəlişim kimsəni maraqlandırmadığı kimi, gedişim də qoca Ələsgər dayı ilə Güllü *xaladan başqa* heç kəsi mükəddər etmədi.” (Əfəndiyev, 2022, s.7); “Özünüz bilirsiniz ki, biz ata-babalarımızın yadına gələn *zamandan bəri* aranda, yaylaqda həmişə bir-birimizə əl tutmuşuq” (Əfəndiyev, 2022, s.105); “Zala uzun və arxayın bir nəzər *salandan sonra.*” (Əfəndiyev, 2022, s.111); “Mən buradakı adamların *hamısından qabaq* sizi tanıyısam” (Əfəndiyev, 2022, s.125).

Məkani-qrammatik hallarla bağlı məsələyə aydınlıq gətirdikdən sonra yekunda qiymətləri meyarlar üzrə təyin edib qrupları qiymətləndiririk.

Meyarlar	Qarabağ	Şuşa	Zəfər	Qələbə
Qruplar				
Məkani-qrammatik halları ayıra bilir				
Fikrini düzgün ifadə edə bilir				
Qoşmaları və cümlədəki yerini düzgün qeyd edə bilir				
Əməkdaşlıq edir				

Nəticə

Nəticə olaraq qeyd etməliyik ki, ismin hal kateqoriyasının məkani-qrammatik hallarının tədrisi zamanı müxtəlif metodlardan istifadə olunması, bir qayda olaraq fəal təlimin tələblərindən irəli gəlir. Şagirdlərin dərəcə marağının artırılması, dərslərin izahı, eləcə də müstəqil formada araşdırmaçılıq bacarıqları formalaşdırılmış, həmçinin dərslərdən əlavə olaraq “Söyüdlü arx” romanından istifadə olunması da fənlərarası inteqrasiya imkanlarının yerində və effektiv işlənməsinə nümunədir. Ümumən şagirdlər artıq bilir ki, ismin hal kateqoriyası özü də iki yerə bölünür və bunlardan üçü qrammatik hal, digər üçü isə məkani-qrammatik hallardır. Məkani-qrammatik hallar bir qayda olaraq ifadə etdikləri mənaya uyğun olaraq belə adlandırılmışdır, hətta bu halların qoşmalarla işlənmə məqamlarına diqqət yetirsək görərik ki, daha çox qoşmanın məsafə, istiqamət, yön, zaman, istinad bir sözlə qoşmanın növlərinin çoxu ismin məkani-qrammatik halları ilə bağlıdır, lakin burada yerlik hal istisnadır çünki yerlik hal qoşmalarla işlənmir. Məkani-qrammatik hallar əsasən cümlədə tamamlıq və adlarına uyğun olaraq yer zərfliyi ola bilərlər. Belə ki, məkan bildirən zaman yer zərfliyi olurlar, şəxs və ya obyekt bildirən zaman isə tamamlıq vəzifəsində çıxış edirlər.

Ədəbiyyat

1. Əfəndiyev İ. (2022) “Söyüdlü arx”. Qanun nəşriyyatı.
2. Əliyeva Ü. (2021) “Cümlənin nominativ strukturu və ismin hal kateqoriyası.”.
3. Hümətova R. (2019) *Ana dili – II. Dərs vəsaiti*.
4. Hüseynzadə M. (2007) *Müasir Azərbaycan dili. III hissə. Morfologiya. “Şərq-Qərb”*.
5. Xəlilov B.Ə. (2000) *Müasir Azərbaycan dilinin morfoloqiyası. I hissə*.
6. İsmayılova M.A. (2016) *Azərbaycan dili və nitq mədəniyyəti*. ADPU.
7. İsmayılov R. Nurullayeva Ü. Həbibli R. (2024) *Ümumi təhsil müəssisələrinin 5-ci sinifləri üçün Azərbaycan dili (dövlət dili) fənni üzrə dərslik*.
8. Kazımov Q.Ş. (2010) *Müasir Azərbaycan dili. Morfologiya. “Nurlan”*.
9. Qəhrəmanova Y.Q. (2023) *Azərbaycan dilində hal kateqoriyasının tarixi təkamülü*.
10. TAİM, (2022) *Maksimum*.
11. Veysova Z. (2008) “Fəal (interaktiv) təlim texnologiyası: Psixoloji mexanizmləri və quruluşu. *Kurrikulum*.
12. Zeynal S. (2011) *Azərbaycan dili morfoloqiyasının tədqiqi tarixi (XX əsr)*. “Elm və təhsil”.

Daxil oldu: 20.01.2025

Qəbul edildi: 21.04.2025